

BAZE DE DATE ON-LINE ÎN LEGĂTURĂ CU *TABULA PEUTINGERIANA*. II.

FLORIN-GHEORGHE FODOREAN¹

Abstract: - *On-line databases regarding the Peutinger map. II.* The previous study was published in *Geographia Napocensis X/2*, 2016, 51-56. We presented the online database created by Professor Richard Talbert. This database is connected with the book published in 2010 by R. Talbert: *Rome's World: the Peutinger Map Reconsidered*, Cambridge University Press. The present study continues the presentation of another important online database: <http://peutinger.atlantides.org/map-a/>. This is, actually, the full digitized version of the *Peutinger map*, published on-line as part of the same book of R. Talbert.

Key-Words: *Tabula Peutingeriana*, baze de date on-line, digitizare.

1. Premise

Despre *Tabula Peutingeriana* am oferit câteva informații în primul nostru articol din această serie, publicat în anul 2016.² Continuăm demersul, amintind, pe scurt, câteva date neprezentate în prima contribuție.

Fiind un document atât de complex, trebuie să fim conștienți de faptul că prezintă, evident, în mod selectiv, informațiile cu privire la o anumită regiune sau provincie.³ Documentul conține circa 2700 de nume de localități, valoare asemănătoare cu numărul localităților din *Itinerarium Antonini*. Trăsătura dominantă este evident marcarea cu linii de culoare roșie a drumurilor romane, împreună cu distanțele, exprimate în mile romane sau *leugae* (pentru zona Galliei). Însă sunt marcate doar drumuri mai importante, selectiv.

Provincia Dacia este marcată în segmentele VI și VII. Sunt reprezentate trei drumuri: Lederata - Tibiscum, Dierna - Tibiscum - Sarmizegetusa - Apulum - Napoca - Porolissum și Drobeta - Romula - Caput Stenarum - Apulum. Cinci localități sunt marcate cu vignetă: *Tivisco*, *Sarmategte*, *Apula*, *Napoca* și *Porolisso*. În dreptul localității *Ad Aquas* este reprezentată vignetă specifică edificiilor termale. În rest, celelalte așezări sunt marcate cu numele și cu distanța între ele.

Cele trei drumuri marcate în Dacia sunt:⁴

1. *Segmentum* VI 2: drumul între Lederata și Tibiscum: Lederata-XII (mile romane); Apus

flumen-XII; Arcidava-XII; Centum Putea-XII; Berzobis-XII; Aizis-III; Caput Bubali-X; Tivisco (reprezentat cu vignetă de tip „turn dublu”). Sunt marcate opt așezări și o distanță totală de 73 de mile romane;

2. *Segmenta* VI 3 și VII 1: drumul între localitățile Tierva și Porolisso: Tierva-XI; Ad Mediam-XIII; Pretorio-IX; Ad Pannonios-IX; Gaganis-XI; Masclianis-XIII; Tivisco-XIII; Agnavie-VIII; Ponte Augusti-XV; Sarmategte-XIII; Ad Aquas-XIII; Petris-VIII; Germizera-VIII; Blandiana-VIII; Apula-XII; Brucla-XII; Salinis-XII; Potavissa-XXIII; Napoca-XVI; Optatiana-X; Largiana-XVII; Cersie-III; Porolisso. Sunt marcate 24 de așezări și o distanță totală de 270 de mile romane.

3. *Segmenta* VI 4, VI 5 și VII 1: drumul între Drubetis și Apulum, via Romula: Drubetis-XXXVI; Amutria-XXXV; Pelendova-XX; Castris Novis-LXX; Romula-XIII; Acidava-XXIII; Rusidava-XIII; Ponte Aluti-XIII; Burridava-XII; Castra Tragana-VIII; Arutella-XV; Pretorio-VIII; Ponte Vetere-XLIII; Stenarum-XII; Cedonie-XXIII; Acidava-XV; Apula. Sunt marcate 17 așezări și o distanță totală de 379 mile romane.

În total, în Dacia sunt reprezentate 48 de localități și o distanță totală de 703 mile romane (1039.385 km).

Nici pe departe *Tabula Peutingeriana* nu prezintă toate drumurile din provincia Dacia. La fel este cazul și pentru celelalte provincii. Infor-

¹Universitatea Babeș-Bolyai Cluj-Napoca, Facultatea de Istorie și Filosofie, Departamentul de Istorie Antică și Arheologie, str. Croitorilor, nr. 13, 400162, Cluj-Napoca, Jud. Cluj. E-mail: fodorean_f@yahoo.com.

mația este selectivă. Sunt reprezentate cele mai importante artere rutiere, dar trebuie să înțelegem că procesul de selecție nu a fost în nici un caz realizat de cel (de cei) care a (au) realizat, cândva în timpul secolului al V-lea e.n., acest extraordinar document. Informațiile au fost evident copiate din documente mai vechi, în general din *itineraria* militare, realizate de către armata romană. Ca atare, drumurile care apar în document sunt primele drumuri strategice, construite de către armata romană la nord de Dunăre.

2. Baze de date on-line: Tabula Peutingeriana digitizată

Baza de date <http://peutinger.atlantides.org/map-a/>⁵ este parte componentă din monografia lui Richard Talbert despre Tabula Peutingeriana.⁶ După deschidere, în partea stângă utilizatorul poate vizualiza o listă cu toate elementele digitizate. Toate sunt accesibile printr-un simplu click și sunt afișate în partea dreaptă (map viewer).

Prezentate într-o ordine diferită de cum apar, acestea sunt:

1. Gridul („grid labels”). Pentru o lungă perioadă de timp, numerotarea segmentelor Tabulei a fost realizată după modelul lui Konrad Miller.⁷ Acesta a considerat că în partea stângă a documentului ar lipsi un segment, care ar fi conținut informații despre drumurile din Britannia, nord-vestul Africii și Hispania, precum și numele documentului și eventual autorul. Ca atare, în sistemul lui Miller, acesta a devenit segmentul nr. I, urmând celelalte unsprezece. Dacia apare, conform acestui sistem, pe segmentele VII și VIII. Ekkehard Weber a numerotat cele unsprezece foi de pergament fără a lua în calcul și primul segment care lipsește.⁸ Ca atare, conform numerotării sale, Dacia apare pe segmentele VI și VII. R. Talbert a argumentat în monografia sa, destul de corect, că nu există nici o certitudine pe baza căreia să putem afirma că în stânga documentului doar un fragment ar putea lipsi.⁹ Oricum, Talbert a propus și a adoptat o nouă împărțire, pe griduri. Fiecare segment a fost divizat în 15 griduri, pornindu-se de sus și de la stânga spre dreapta, în următoarea formă: rândul 1 – gridurile (e.g.) 1A1, 1A2, 1A3, 1A4, 1A5; rândul 2 – gridurile 1B1, 1B2, 1B3, 1B4, 1B5; rândul 3 – gridurile 1C1,

1C2, 1C3, 1C4, 1C5. La fel se păstrează numerotarea până la segmentul nr. 11. În baza de date on-line, informațiile conținute în fiecare grid se pot consulta separat, folosind opțiunea „Complete list by grid square.”¹⁰

2. Drumurile. Principala categorie de drumuri digitizate este numită „Route linework” și include toate drumurile reprezentate în document, cu câteva excepții:

a. Segmente de drumuri reconstituite pe baza unor. Spre exemplu, în Dacia, între Sarmatege și Ad Aquas nu apare marcat nici un drum. Ca atare, acest segment apare reconstituit;

b. Segmente de drum unde nu este marcată distanța;

c. Segmente de drum care nu au începutul marcat;

d. Un segment de drum marcat ca și două sau mai multe segmente;

e. Segmente de drumuri fără nume;

3. Liniiile de coastă, marcate cu albastru;

4. Munții, reprezentați cu linii maro;

5. Denumirile de munți, regiuni, populații, capitale;

6. Denumirea unor mări;

7. Cursurile râurilor, marcate cu albastru;

8. Fiecare curs de râu a fost numerotat și i s-a indicat direcția în care curge;

9. Lacurile;

10. Insulele.

Conform împărțirii lui R. Talbert, provincia Dacia se află în segmentele 6A3, 6A4, 6A5, 7A1, 7A2 și 7A3.

Un aspect foarte important este acela că fiecare localitate reprezentată în Tabula Peutingeriana poate fi regăsită în baza de date, cu explicații detaliate. Informațiile pot fi verificate și consultând, tot on-line, volumele unde sunt indexate aceste localități.¹¹ Aceste volume sunt parte integrantă din lucrarea *Barrington Atlas of the Greek and Roman World*.¹² Informațiile despre fiecare provincie sunt accesibile printr-un simplu click, în cadrul cuprinsului. Dacia și Moesia sunt prezentate în capitoul Map 21, Dacia-Moesia.¹³ Prezentarea, incluzând și prima parte, descriptivă, a fost scrisă de către J. J. Wilkes și publicată în anul 1996. Câteva informații nu sunt tocmai exacte. Spre exemplu, se afirmă: „The legionary fortresses (Aquincum, Singidunum, Viminacium,

Apulum) and the *castra* of auxiliary units were linked by a frontier road, and are named by both ItAnt and TabPeut. By contrast, most of the auxiliary *castra* in Transylvania were not linked in the same way, but some of them were abandoned within two to three decades of Trajan's conquest of Dacia."¹⁴ În primul rând, nu sunt menționate, între castrele de legiune, și cele de la Berzovia, în Banat, și Potaissa, azi Turda, jud. Cluj. Apulum nu apare în *Itinerarium Antonini*, care de altfel nu face deloc referire la Dacia. La fel, afirmația că unele dintre castrele de trupe auxiliare din Transilvania au fost abandonate în primele două-trei decenii de la cucerirea Daciei este foarte generală. La fel, se precizează: „The lines of ancient roads can be reasonably inferred, even though few actual traces on the ground have been detected.”¹⁵ Sigur, autorul se referă atât la Dacia cât și la Moesia. Totuși, în destule puncte, în prezent, s-au descoperit urme ale drumurilor romane. De asemenea, bibliografia de al final este la nivelul anilor '90. Foarte multe informații cu privire la localități se bazează exclusiv pe datele din cele trei volume din *Tabula Imperii Romani* care acoperă teritoriul fostei provincii romane Dacia, volume apărute în urmă cu aproape jumătate de secol în urmă.¹⁶

Sunt menționate și trasee de drumuri, identificate conform localităților din TIR. Iată câteva exemple din Dacia:¹⁷ 1. Dierna-Ad Pannios-Tibiscum; 2. Tibiscum-Ulpia Traiana Sarmizegetusa-‘Petris’-Germisara-Șibot -Blandiana-Apulum; 3. Drobeta-Vulcan-Petroșeni -Sântămăria-Orlea; 4. ‘Petris’-Micia; 5. Baia de Criș-Brad-Micia; 6. Apulum-Șard -Războieni -Potaissa; 7. Porolissum-Tihău-Samum-Ilișua. În unele cazuri însă, traseele indicate urmăresc localități cu descoperiri arheologice mai puțin consistente, precum în următoarele exemple: 1. Hinova-Răcari-Pelendava-Căciulătești; 2. Potaissa-Cheia-Bistra-Avram Iancu; 3. Cheia-Baisoara; 4. Potaissa-Corpadea-Apahida-Samum; 5. Dezmir-Apahida-Dragu-Tihău; 6. Apulum-Straja-Mănărade; 7. Straja-Păuca.

În concluzie, baza de date on-line unde regăsim toată Tabula Peutingeriana digitizată este necesară pentru toți cei care studiază acest document. Ușor accesibilă, informația este foarte detaliată.

Referințe bibliografice

[1] ALLEN, T. J., (2003), *Roman Healing Spas in Italy: The Peutinger Map Revisited*, în *Athenaeum* 91, 403-415.

[2] ARNAUD, P., (1988), *L'origine, la date de rédaction et la diffusion de l'archetype de la Table de Peutinger*, în *Bulletin de la Société Nationale des Antiquaires de France*, 302-321.

[3] ELLIOTT, T., (2008), *Constructing a Digital Edition for the Peutinger Map*, în R. J. A. Talbert, R. W. Unger (ed.), *Cartography in Antiquity and Middle Ages: Fresh Perspectives, New Methods*, Brill, Leiden - Boston, 99 - 110.

[4] FODOREAN, F., (2011), articol recenzie la cartea lui Richard Talbert, *Rome's World: the Peutinger map reconsidered*, University of North Carolina, Chapel Hill, *In association with Tom Elliott, Assisted by Nora Harris, Gannon Hubbard, David O'Brien, and Graham Shepherd, with a contribution by Martin Steinmann*. Cambridge University Press. Hardback. ISBN: 978-0-521-76480-3. 376 p. 33 b/w illus. 1 table. October 2010. 253 x 215 mm, în Plekos 13, 1-7, <http://www.plekos.uni-muenchen.de/2011/r-talbert.pdf>.

[5] FODOREAN, F., (2016), *Pannonia, Dacia and Moesia in the Ancient Geographical Sources*, Franz Steiner Verlag, Stuttgart.

[6] GAUTIER DALCHÉ, P. (2003), *La trasmissione medievale e rinascimentale della Tabula Peutingeriana*, în F. Prontera (ed.), *Tabula Peutingeriana. Le antiche vie del mondo*, Florence, 43-52.

[7] GAUTIER DALCHÉ, P. (2004), *Du nouveau sur la transmission et la découverte de la Tabula Peutingeriana: La 'Cosmographia vetustissima' de Pellegrino Prisciani (+ 1518)*, în *Geographia Antiqua* 13, 71-84.

[8] GOSTAR, N., DAICOVICIU, C., CONDURACHI, E., (1969), *Tabula Imperii Romani: Romula, Durostorum, Tomis: sur la base de la Carte internationale du monde à l'échelle de 1:1000000. L 35* (Académie de la République Socialiste de Roumanie), București.

[9] LEVI, A., LEVI, M., (1967), *Itineraria picta. Contributo allo studio della Tabula Peutingeriana*, Rome.

- [10] MILLER, K., (1887), *Die Weltkarte des Castorius genannt die Peutingerische Tafel*, Ravensburg.
- [11] MILLER, K., (1888), *Die Peutingerische Tafel*, Ravensburg.
- [12] MILLER, K., (1916), *Itineraria romana. Römische reisewege an der hand der Tabula Peutingeriana dargestellt*, Verlegt von Strecker und Schroder, Stuttgart.
- [13] PAZARLI, M., (2009), *Mediterranean islands in Tabula Peutingeriana*, în *e-Perimetron*, vol. 4, nr. 2, 101-116 (www.e-perimetron.org).
- [14] PAZARLI, M., LIVIERATOS, E., BOUTOURA, C., (2007), *Road network of Crete in Tabula Peutingeriana*, în *e-Perimetron*, vol. 2, nr. 4, 245-260 (www.e-perimetron.org).
- [15] PRONTERA, F., (2003), *Tabula Peutingeriana. Le antiche vie del mondo*, Florence.
- [16] SALWAY, B., (2005), *The Nature and Genesis of the Peutinger Map*, în *Imago Mundi* 57, 2005, 119-135.
- [17] SOPRONI, S. (ed.), (1968), *Aquincum-Sarmizegetusa-Sirmium: auf dem Grunde der Weltkarte 1:1 000 000, L 34 Budapest*, Magyar Tudományos Akadémia.
- [18] TALBERT, R. J. A. (ed.), (2000), *Barrington Atlas of the Greek and Roman World: Map-by-Map Directory*, Princeton University Press.
- [19] TALBERT, R. J. A., (2004), *Cartography and Taste in Peutinger's Roman Map*, în R. J. A. Talbert, K. Brodersen (ed.), *Space in the Roman World: Its Perception and Presentation*, Münster, 113-141.
- [20] TALBERT, R. J. A., (2005), *Rome's Marble Plan and Peutinger's Map: Continuity in Cartographic Design*, în F. Beutler, W. Hameter (ed.), *Festschrift Ekkehard Weber* (Althistorisch-Epigraphische Studien 5), Viena, 627-634.
- [21] TALBERT, R. J. A., (2007), *Konrad Miller, Roman Cartography, and the Lost Western End of the Peutinger Map*, în U. Fellmeth et al. (eds), *Historische Geographie der Alten Welt: Grundlagen, Erträge, Perspektiven: Festgabe für Eckart Olshausen aus Anlass seiner Emeritierung*, Hildesheim, 353-366.
- [22] TALBERT, R. J. A., (2007a), *Peutinger's Roman Map: The Physical Landscape Framework*, în M. Rathmann (ed.), *Wahrnehmung und Erfassung geographischer Räume in der Antike*, Mainz, 221-230.
- [23] TALBERT, R. J. A., (2008), *A Forgotten Masterpiece of Cartography for Roman Historians: Pierre Lapie's Orbis Romanus ad Illustranda Itineraria (1845)*, în H. M. Schellenberg et al. (ed.), *A Roman Miscellany: Essays in Honour of Anthony R. Birley on His Seventieth Birthday*, Gdansk, 149-156.
- [24] TALBERT, R. J. A., (2008a), *Greek and Roman Mapping: Twenty-First Century Perspectives*, în R. J. A. Talbert, R. W. Unger (ed.), *Cartography in Antiquity and Middle Ages: Fresh Perspectives, New Methods*, Leiden, 9-27.
- [25] TALBERT, R., (2010), *Rome's World: the Peutinger Map Reconsidered*, Cambridge University Press.
- [26] TUDOR, D. (ed.), (1965), *Drobeta-Romula-Sucidava [contient des portions des feuilles L 34, L 35, K 34, K 35]*, Romania.
- [27] WEBER, E., (1976), *Tabula Peutingeriana. Codex Vindobonensis 324* (with separate Kommentar volume), Graz, Akademische Druck- und Verlagsanstalt.

² Fodorean 2016, 51-56.

³ A se consulta, spre exemplu: Miller 1887; Miller 1888; A. și M. Levi 1967; Weber 1976; Arnaud 1988, 302-321; Allen 2003, 403-415; Gautier Dalché 2003, 43-52; Prontera 2003; Gautier Dalché 2004, 71-84; Talbert 2004, 113-141; Salway 2005, 119-135; Talbert 2005, 627-634; Pazarli, Livieratos, Boutoura 2007, 245-260; Talbert 2007, 353-366; Talbert 2007a, 221-230; Elliot 2008, 99-110; Talbert 2008, 149-156; Talbert 2008a, 9-27; Talbert, Elliott 2008, 199-218; Pazarli 2009, 101-116.

⁴ Fodorean 2016, 83-84.

⁵ Titlul complet este: *Peutinger map: seamless whole, in color, with overlaid layers* (Map A).

⁶ Talbert 2010.

⁷ Miller 1916.

⁸ Weber 1976.

⁹ Discuția mai detaliată la Fodorean 2011, 9-19.

¹⁰ <http://www.cambridge.org/us/talbert/talbertdatabase/indexgrid.html>.

¹¹ http://press.princeton.edu/B_ATLAS/B_ATLAS.PDF.

¹² Talbert (ed.) 2000.

¹³ http://press.princeton.edu/B_ATLAS/BATL021_.pdf.

¹⁴ http://press.princeton.edu/B_ATLAS/BATL021_.pdf, 310.

¹⁵ http://press.princeton.edu/B_ATLAS/BATL021_.pdf, 310.

¹⁶ Tudor (ed.) 1965; Soproni 1968; Gostar, Daicoviciu, Condurachi (ed.) 1969.

¹⁷ http://press.princeton.edu/B_ATLAS/BATL021_.pdf, 327.